

Muzyka programowa

Scenariusz lekcji dla gimnazjów, odc. 7/7

Materiały:

- film z cyklu *Muzykoteka szkolna* – dla uczniów gimnazjum, odcinek 7 pt. [Premiera](#)
- fragment odcinka 5 pt. *Żeby nie było nudno* (8'43" – 9'08")
- prezentacja multimedialna
- nagrania następujących utworów:
  - A. Vivaldi *Cztery pory roku – Zima*, cz. II
  - C. Janequin *La guerre* cz. II
  - C. Janequin *Śpiew ptaków (Le chant des oiseaux)*
  - L. van Beethoven *VI Symfonia „Pastoralna”* cz. II
  - M. Musorgski *Taniec kurcząt w skorupkach* z cyklu *Obrazki z wystawy*
  - J. Haydn *Symfonia nr 6 „Poranek”* – wstęp
  - M. Ravel *Dafnis i Chloe* – początek II suitę: *Wschód słońca*
  - S. Prokofiew *Suita scytyjska*, cz. IV
  - J. Haydn *Symfonia nr 8 „Wieczór”* cz. IV *La Tempesta*
  - L. van Beethoven *VI Symfonia „Pastoralna”* cz. IV
  - A. Vivaldi *Cztery pory roku – Lato*, cz. III (w jakimś dynamicznym wykonaniu, np. Fabio Biondi i Europa Galante)
    - portrety: A. Vivaldiego, J. Haydna, L. van Beethovena, M. Ravela i S. Prokofiewa

Przebieg lekcji:

1. SLAJD NR 1, 2 Muzyka programowa – wprowadzenie

- Lekcję zaczynamy od prezentacji nagrania drugiej części *Zimy* Vivaldiego (nie zdradzając uczniom tytułu). Pytamy uczniów, czy słuchając tego utworu, coś sobie wyobrażali. Jeśli tak – zapisujemy pozamuzyczne skojarzenia uczniów na tablicy (w punktach, w formie skrótowej), zwracając uwagę na ich różnorodność.
- Pytamy następnie uczniów, czy – generalnie – muzyka jest „o czymś”? **SLAJD NR 3** Dyskusja.
- Wyjaśniamy, że zdarza się, iż kompozytor opatruje swe dzieło jakimś muzycznym tytułem, który ma pobudzić wyobraźnię słuchacza w sposób jednoznaczny, czasem nawet załącza dokładny opis tego, co w niej odmalował. Tego rodzaju muzykę nazywamy programową **SLAJD NR 4**. W tym momencie zdradzamy tytuł utworu, którego słuchaliśmy **SLAJD NR 5**, ujawniamy też opis tej części *Zimy*: pada śnieg (pizzicata smyczków) – na dworze zimno i mróz, ale w domu przy kominku jest ciepło i przyjemnie (melodia skrzypiec solo). Prezentujemy fragment utworu raz jeszcze. Pytamy uczniów, czy w takim razie ich własne, wcześniejsze skojarzenia należy uznać za „nietrafne” czy „gorsze”? Odpowiedź: oczywiście nie, ponieważ w tym wypadku muzyka nie przekazywała treści w sposób jednoznaczny. Pytamy następnie uczniów, czy w ogóle możliwe jest przekazanie muzyką jakichś treści w sposób niebudzący wątpliwości. Dyskusja.

2. Ilustracyjność

- Wyjaśniamy, że zdarza się jednak, iż kompozytor stara się jak najbardziej realistycznie oddać swą muzyką zjawiska pozamuzyczne. Muzyka nabiera wówczas charakteru ilustracyjnego **SLAJD NR 6**. Prezentujemy przykłady, po

prezentacji każdego z nich prosząc uczniów o podzielenie się wrażeniami:

- C. Janequin *La guerre* cz. II: odgłosy bitwy (jeśli przeprowadzana była wcześniej lekcja towarzysząca odcinkowi 5 z tej serii filmów *Muzykoteki*, wówczas pomijamy ten przykład)
- C. Janequin *Śpiew ptaków*: odgłosy ptaków
- L. van Beethoven *VI Symfonia*, cz. II, fragment ok. 1 minuty przed końcem: również odgłosy ptaków
- M. Musorgski *Taniec kurcząt w skorupkach*
  - Proponujemy następnie uczniom konkurs, w którym będą jurorami. Zapowiadamy, iż za chwilę usłyszą trzy przykłady muzyczne ilustrujące to samo zjawisko – wschód słońca **SLAJD NR 7**. Zadaniem uczniów będzie ocenienie, który z nich był – ich zdaniem – najbardziej przekonujący. Wyboru dokonamy przez głosowanie, które odbędzie się po wysłuchaniu przykładów, wyniki zapiszemy na tablicy. Przykłady muzyczne:

- J. Haydn *Symfonia nr 6 „Poranek”* – wstęp

- M. Ravel *Dafnis i Chloe* – początek II suit: *Wschód słońca*

- S. Prokofiew *Suita scytyjska*, cz. IV mniej więcej od połowy (ok. 3 minuty) – *Wschód słońca*

Po zliczeniu głosów prezentujemy portret zwycięskiego kompozytora i nagradzamy go brawami. Następnie pytamy uczniów, czy prezentowane fragmenty miały jakąś cechę wspólną – powinni wskazać na narastanie, próbujemy wspólnie doprecyzować, co właściwie narastało: dynamika (głośność), ilość instrumentów, poza tym wszystko zaczynało się raczej wysoko i stopniowo przybywało dźwięków w niskich rejestrach.

- Proponujemy jeszcze jeden konkurs – na tej samej zasadzie, tym razem tematem będzie burza **SLAJD NR 8**.
Przykłady muzyczne:

- J. Haydn *Symfonia nr 8 „Wieczór”* cz. IV *La Tempesta*

- L. van Beethoven *VI Symfonia „Pastoralna”* cz. IV

- A. Vivaldi *Cztery pory roku – Lato*, cz. III (w jakimś dynamicznym wykonaniu, np. Fabio Biondi i Europa Galante)

Po zakończonym konkursie i brawach dla zwycięskiego kompozytora prosimy uczniów by opisali, jakimi środkami kompozytorzy odmalowali burzę.

3. Film *Muzykoteki*

- Zapowiadamy uczniom, że za chwilę obejrzymy film o tym, jak ich rówieśnicy uczestniczą w tworzeniu i wykonaniu utworu programowego, przedstawiającego odgłosy miasta o różnych porach dnia **SLAJD NR 9**.
- Przed obejrzeniem filmu (odcinka 7) prosimy uczniów o obejrzenie krótkiego fragmentu z jednego z poprzednich odcinków (5), na którym pokazane jest, jak kompozytor zamienia dźwięki nagrane przez uczniów na muzykę graną przez trio fortepianowe (czyli skrzypce, wiolonczelę i fortepian). Prezentujemy odpowiedni fragment odcinka 5.
- Prosimy uczniów następnie, by oglądając film, zwrócili uwagę, jakimi środkami przedstawiane są różne odgłosy i zjawiska z życia miasta.
- Projekcja odcinka 7.
- Po projekcji prosimy uczniów, by przypomnieli sobie, w jaki sposób muzyką ilustrowano różne zjawiska pozamuzyczne.
- Pytamy następnie, czy mają jakiś pomysł na tytuł wysłuchanego utworu.

4. Zabawa dla uczniów – tworzenie utworu programowego **SLAJD NR 10**

- Proponujemy uczniom zabawę – stworzenie krótkiego utworu programowego.
- Dzielimy klasę na kilkusobowe grupy. Każda grupa ma za zadanie najpierw wybrać sobie temat – jakieś zjawisko czy sytuację, którą przedstawi dźwiękami – a następnie za pomocą dowolnych środków muzycznych przedstawić je w formie dźwiękowej. Inspirować się można pomysłami z filmu, można też wymyślać własne, całkowicie dowolnie artykułowane dźwięki. Jeśli w klasie są jakieś instrumenty, można je również wykorzystać – wszelkie

niekonwencjonalne sposoby mile widziane.

- Grupy po kolei prezentują swoje utwory, na koniec klasa wybiera najciekawszy.

Anna Pęcherzewska-Hadrych

Załączniki:

1) Prezentacja - do pobrania [tutaj](#)